

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	XI
Wykaz podstawowej literatury	XV
Przedmowa	XVII

CZĘŚĆ I. Prawo jako przedmiot nauk prawnych

Rozdział I. Podstawowe koncepcje prawa	3
§ 1. Koncepcje prawnonaturalne	5
§ 2. Pozytywizm prawniczy i jego ewolucja	8
§ 3. Prawo jako fakt społeczny. Realizm prawny	11
§ 4. Koncepcje hermeneutyczne, argumentacyjne i komunikacyjne	13
ROZDZIAŁ II. Wieloznaczność terminu „prawo”	17
§ 5. Prawo w znaczeniu prawniczym	17
§ 6. Podstawowe cechy prawa	18
§ 7. Różne sposoby użycia terminu „prawo”	20
ROZDZIAŁ III. Prawo jako przedmiot badań naukowych	23
§ 8. Podstawowe problemy nauk prawnych	23
I. Nauki dogmatyczne	25
II. Nauki ogólnoteoretyczne – filozofia prawa, teoria prawa, jurysprudencja	26
III. Nauki historyczne	27
IV. Nauki empiryczne	27
§ 9. Naukowość prawoznawstwa. Status wstępu do prawoznawstwa	29
§ 10. Metody badawcze w prawoznawstwie	30
ROZDZIAŁ IV. Prawo a inne regulatory zachowań	32
§ 11. Prawo i wartości	32
§ 12. Wielość systemów normatywnych	34
§ 13. Systemy normatywne inne niż prawo	35
I. Normy moralne	35
II. Normy religijne	37
III. Normy obyczaju	37
IV. Normy organizacji społecznych i politycznych	38
§ 14. Normy moralne a normy prawne – podstawowe różnice	39

§ 15. Relacje treściowe i funkcjonalne między prawem a moralnością	40
I. Związki treściowe	40
II. Związki funkcjonalne	43
§ 16. Moralność, religia i obyczaje a obowiązywanie prawa	44
§ 17. Kultura prawna	45
§ 18. Etyka zawodów prawniczych	47
§ 19. Idea sprawiedliwości i jej interpretacje	48
§ 20. Idea sprawiedliwości w procesie stanowienia i stosowania prawa	52
§ 21. Idea sprawiedliwości społecznej	55
§ 22. Równość w prawie i wobec prawa	57
ROZDZIAŁ V. Prawo jako zjawisko polityczne	59
§ 23. Polityczny charakter prawa	59
§ 24. Określenie państwa	60
§ 25. Prawo w procesie sprawowania władzy. Związki prawa i państwa	66
§ 26. Współczesna krytyka państwa i jego tradycyjnej roli	68
§ 27. Unia Europejska w procesie sprawowania władzy	69
§ 28. Idea rządów prawa	70
§ 29. Demokratyczne państwo prawne	73
§ 30. Gwarancje państwa prawnego	75
CZĘŚĆ II . Prawo jako system norm	
ROZDZIAŁ VI. Język prawa	79
§ 31. Prawo jako zjawisko językowe	79
§ 32. Język prawny i język prawniczy	80
§ 33. Rodzaje wypowiedzi	85
ROZDZIAŁ VII. Norma prawna	90
§ 34. Pojęcie normy postępowania	90
§ 35. Generalność i abstrakcyjność norm prawnych	91
§ 36. Budowa normy prawnej	93
§ 37. Hipoteza normy prawnej	95
§ 38. Dyspozycja normy prawnej	97
I. Czyny i czynności konwencjonalne	97
II. Sytuacje wyznaczone przez normy prawne	100
1. Obowiązek	101
2. Dozwoleństwo	103
3. Uprawnienie	104
§ 39. Prawo podmiotowe	107
§ 40. Kompetencja	109
§ 41. Sankcja. Rodzaje sankcji prawnych	113
ROZDZIAŁ VIII. Rodzaje norm i przepisów. Akt normatywny	120
§ 42. Przepis prawny. Norma a przepis prawny	120
§ 43. Akt normatywny	122
§ 44. Budowa aktu normatywnego	123
I. Tytuł aktu normatywnego	123
II. Przepisy merytoryczne ogólne i szczegółowe	124

III. Przepisy o zmianie przepisów obowiązujących	125
IV. Przepisy przejściowe i dostosowujące	126
V. Przepisy końcowe	128
VI. Podpis uprawnionego podmiotu	129
VII. Załączniki	130
§ 45. Rodzaje norm i przepisów prawnych	130
I. Normy prawne: reguły i zasady prawne	130
II. Normy bezwzględnie i względnie wiążące	132
III. Przepis ogólny i szczególny (<i>lex generalis</i> i <i>lex specialis</i>)	134
IV. Przepisy odsyłające i przepisy blankietowe	135
ROZDZIAŁ IX. System prawa	137
§ 46. Pojęcie i rodzaje systemów. System prawa	137
§ 47. Budowa systemu prawnego	140
§ 48. Związki między elementami systemu prawa	143
§ 49. Zasada niesprzeczności systemu prawa	145
§ 50. Usuwanie sprzeczności norm – reguły kolizyjne	147
§ 51. Zupełność systemu prawa. Luki w prawie	149
§ 52. Zróznicowanie systemu prawa jako efekt procesu historycznego.	
Gałęzie prawa	153
I. Podstawowe gałęzie prawa wewnętrznego	155
II. Instytucje prawne	159
§ 53. Policentryczność systemów prawnych	160
ROZDZIAŁ X. Obowiązanie prawa	162
§ 54. Obowiązanie prawa	162
§ 55. Sposoby użycia terminu „obowiązanie prawa”	163
I. Obowiązanie prawa w ujęciu aksjologicznym	164
II. Obowiązanie prawa w ujęciu formalnym (tetycznym)	164
III. Realistyczne obowiązanie prawa	165
§ 56. Obowiązanie prawa w przestrzeni (obowiązanie terytorialne)	168
§ 57. Obowiązanie prawa co do osób	169
§ 58. Obowiązanie prawa w czasie	170
CZĘŚĆ III. Funkcjonowanie prawa	
ROZDZIAŁ XI. Funkcje prawa. Przestrzeganie prawa	177
§ 59. Cele i funkcje prawa	178
§ 60. Instrumentalny charakter prawa	181
§ 61. Pojęcie przestrzegania prawa	182
§ 62. Postaci nieprzestrzegania prawa	184
§ 63. Znajomość prawa a jego przestrzeganie	187
§ 64. Ogłaszanie aktów normatywnych. Tekst autentyczny. Tekst jednolity	189
§ 65. Fikcja powszechnej znajomości prawa	192
§ 66. Skuteczność prawa	193
ROZDZIAŁ XII. Tworzenie prawa	195
§ 67. Pojęcie tworzenia prawa	195
§ 68. Źródła prawa	196

§ 69. Sposoby tworzenia prawa (fakty prawotwórcze) w ich historycznym rozwoju	197
I. Stanowienie prawa	197
II. Zawieranie umów o charakterze prawotwórczym	199
III. Przekształcanie zwyczajów (obyczajów) w prawo	200
IV. Prawotwórcze orzecznictwo sądowe	202
V. Recepcja prawa obcego	204
§ 70. Stanowienie prawa w państwach współczesnych – zasady ogólne	204
§ 71. Charakterystyka aktów normatywnych na przykładzie Polski	207
§ 72. Akty normatywne prawa powszechnie obowiązującego	208
I. Konstytucja RP (ustawa zasadnicza)	208
II. Ustawa	209
III. Akty normatywne o randze ustawy	210
IV. Umowy międzynarodowe i źródła prawa europejskiego	211
V. Rozporządzenie wykonawcze	213
§ 73. Akty prawa wewnętrznego (<i>interna</i>)	214
ROZDZIAŁ XIII. Stosowanie prawa	215
§ 74. Pojęcie stosowania prawa	215
§ 75. Ideologie stosowania prawa	216
I. Ideologia decyzji związanej	216
II. Ideologia decyzji swobodnej	217
III. Ideologia decyzji racjonalnej i praworządnej	218
§ 76. Typy stosowania prawa	218
I. Sądowe stosowanie prawa	219
II. Administracyjny typ stosowania prawa	221
§ 77. Proces stosowania prawa i jego etapy. Dowody i domniemania w prawie	222
I. Wstępne ustalenie prawdopodobieństwa pojawienia się faktu	222
II. Udowodnienie zaistnienia faktu	223
1. Zasady rozłożenia ciężaru dowodu	223
2. Rodzaje dowodów dopuszczalnych w postępowaniu	224
3. Sposób oceny dowodów przez organ stosujący prawo	224
4. Cele postępowania dowodowego	225
III. Ustalenie norm obowiązujących	228
IV. Subsumcja i podjęcie decyzji	229
V. Wykonanie decyzji prawnej	230
§ 78. Alternatywne metody rozwiązywania sporów	230
ROZDZIAŁ XIV. Wykładnia prawa i rozumowania prawnicze	232
§ 79. Pojęcie wykładni prawa	232
§ 80. Cele i zakres wykładni	233
§ 81. Koncepcja racjonalności ustawodawcy jako założenie interpretacyjne	235
I. Racjonalność ustawodawcy jako postulat	235
II. Racjonalność ustawodawcy jako podstawa wykładni prawa	237
§ 82. Podział wykładni ze względu na podmiot jej dokonujący	239
I. Wykładnia autentyczna	239
II. Wykładnia legalna	240

III. Wykładnia operatywna	242
1. Wyroki zapadłe w wyniku skargi kasacyjnej	242
2. Odpowiedzi na pytania prawne	243
3. Rozstrzygnięcia zagadnień prawnych	244
IV. Wykładnia prywatna oraz doktrynalna (naukowa)	245
§ 83. Podział wykładni ze względu na sposób jej dokonania	246
I. Wykładnia językowa (językowo-logiczna)	246
II. Wykładnia systemowa	247
III. Wykładnia funkcjonalna i celowościowa (teleologiczna)	249
1. Teoria wykładni statycznej	250
2. Teoria wykładni dynamicznej (adaptacyjnej)	251
3. Teoria wykładni „aktualnego ustawodawcy”	251
IV. Wykładnia porównawcza	252
V. Dyrektywy preferencji	253
§ 84. Podział wykładni ze względu na wynik (zakres) wykładni	254
I. Wykładnia literalna (dosłowna, ścisła)	254
II. Wykładnia rozszerzająca	255
III. Wykładnia zwężająca	255
§ 85. Reguły inferencyjne. Topiki prawnicze	257
ROZDZIAŁ XV. Stosunki prawne	263
§ 86. Pojęcie stosunku prawnego	263
§ 87. Powstanie, zmiana i ustanie stosunku prawnego	264
§ 88. Podmioty stosunku prawnego	267
I. Osoba fizyczna	269
II. Osoba prawna	270
III. „Ułomne osoby prawne”	273
§ 89. Przedmiot i treść stosunku prawnego	274
§ 90. Rodzaje stosunków prawnych	274
§ 91. Aktualizacja stosunku prawnego	276
§ 92. Pojęcie transakcji	278
ROZDZIAŁ XVI. Odpowiedzialność prawna	280
§ 93. Pojęcie i ogólne zasady odpowiedzialności prawnej	280
§ 94. Rodzaje odpowiedzialności prawnej	282
I. Odpowiedzialność karna	282
1. Przesłanki odpowiedzialności karnej osób fizycznych	282
II. Odpowiedzialność cywilna	284
1. Odpowiedzialność deliktowa	285
2. Odpowiedzialność kontraktowa	286
3. Odpowiedzialność za szkodę przyjętą w drodze umowy	287
III. Odpowiedzialność służbowa	287
IV. Odpowiedzialność parlamentarna	288
V. Odpowiedzialność konstytucyjna	289
Indeks rzeczowy	291